

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Деригуз Наталії Володимирівни на тему

«Левкас в образотворчому мистецтві України кінця XX – початку XXI століття: традиції, синтез, рефлексії воєнного стану»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» галузі знань 02 Культура і мистецтв

Актуальність теми дисертації. Сьогодні є потреба вивчення та введення в науковий обіг творів сучасного малярства різних жанрів (портрета, пейзажу, натюрморту, побутового жанру тощо), тому актуальність цього дослідження полягає у здійсненні першого комплексного вивчення творчості майстрів, які володіють технікою левкасу та в широкому контексті представляють традицію й синтез у фігуративному малярстві України кінця XX – початку XXI століть. Крім того, важливим аспектом є оприлюднення численних робіт цих митців, які пов'язані з рефлексіями воєнного часу. Дисертаційна робота є першою працею, де основою принципу відбору об'єктів для аналізу є технічна особливість, яка представляє давню техніку левкасу як живописного матеріалу українського образотворчого мистецтва та вказується на розширення художньої образності в межах цієї техніки. Вагомим є розроблений каталог ілюстрацій у додатках, адже стає цінним джерелом для подальших досліджень.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що вперше комплексно досліджено левкасні твори вітчизняного живопису останніх десятиліть, а також акцентовано на образних рефлексіях про війну. В деяких аспектах інноваційним вважаємо проведення художньо-стилістичного і формально-пластичного аналізу творів з позиції представлення левкасу не лише з позиції певної матеріальної суміші, а як художнього принципу. Обґрунтовано у праці проблематику жанрів левкаського малярства та класифіковано твори сучасного живопису на левкасі в контексті «синтезу мистецтв» у трьох основних напрямках: міжвидовий синтез, техніко-технологічний синтез, символічно-знаковий синтез. Крім того, авторкою уточнено спрямування стилістики, манери майстрів іконопису на левкасі Західної України. Великою перевагою цього дослідження є використання великого обсягу візуальних джерел, які вперше вводяться у науковий мистецтвознавчий обіг. Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання виконано, а здобувачка оволоділа методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувачка Деригуз Н.В. повністю відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341, що

зазначено у п. 5 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею. Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Дерезуз Наталії Володимирівни є результатом самостійних досліджень здобувачки і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота Дерезуз Н. В. написана українською мовою з дотриманням наукового стилю. У роботі використано загальноновизнану наукову термінологію. Стиль викладення результатів дослідження, нових наукових положень, висновків і рекомендацій в цілому чіткий та зрозумілий. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів (зокрема, двадцять один підрозділ), висновків. Загальний обсяг роботи – 351 сторінки, з них основного тексту – 164 сторінки, списку використаної літератури (173 позиції) та додатків, що включають 701 ілюстрації.

Структурні елементи Вступу пояснюють логіку виконання дослідження здобувачки та накреслюють основні змістові складові й методику роботи. У першому розділі здійснено аналіз історіографії та джерельної бази, а також обґрунтовано термінологію, яка буде використана у роботі стосовно левкасного малярства. Дисертантка логічно та доказово пояснює особливості нетипової проблематики роботи як у глобальних теоретичних пластах так і у шляхах використання існуючих наукових розробок. Авторка наголошує на ідейно-тематичному та технологічному аспектах левкасних картин, тому використала різні методи дослідження поставлених завдань на емпіричному й теоретичному рівнях дослідження, які обумовлено структурою дисертації. Основою є комплексний мистецтвознавчий підхід, що базується на культурно-історичному, біографічному, а також широко використані методи мистецтвознавчого аналізу (формально-стилістичний, історико-типологічний, іконографічний та фактографічний методи, аналітичний метод, джерелознавчий метод і методика інтерв'ювання).

У другому розділі дисертантка намагається тлумачити термінологію, особливості виготовлення та застосування левкасу в мистецтві. У його тексті акцентується на творчості західноукраїнських митців, як провідних у сучасній релігійній картині та аналізується левкас в інших стилістичних напрямках, окреслюється значення його у системі українського малярства. Крім того, цілком слушно, аналізується співзалежність та взаємозбагачення малярства на левкасі й поєднання різних типів декоративно-ужиткового мистецтва.

У третьому розділі висвітлюються питання «синтезу мистецтв» у сучасному українському живописі на левкасі й досліджуються художньо-стилістичні варіанти поєднання левкасу з різними видами мистецтва, техніками, матеріалами, художніми стратегіями, стилями та зроблено формально-

пластичний аналіз апропріаціонізму й антипортрету як одних із інноваційніших варіантів художнього синтезу. Детально опрацьовано художні особливості стилістичних експериментів у творчості майстрів левкасу, жанрова різноманітність творів. Реалії сьогодення спричинили появу четвертого розділу, який аналізує художні рефлексії митців у творах із застосуванням левкасу. Вивчається особливості відображення воєнних подій, травматичного досвіду війни в українській і світовій практиках. Обумовлюються художні стратегії та особливості формотворення левкасних творів часів воєнного вторгнення з позиції «артефакту війни», висвітлюється бачення українських митців гуманістичних цінностей, пропаганди, документалізації тощо. Висновки свідчать про реалізацію дисертанткою поставлених наукових завдань. Вагомою складовою дисертаційної роботи є велика кількість ілюстрацій, що широко візуалізує зміст та компаративні зв'язки у фігуративному народному малярстві Центральної України першої половини ХХ ст. Дисертаційна робота загалом оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Наукові результати дисертації висвітлені у 5 наукових публікаціях здобувачки, серед яких: три – у наукових фахових виданнях України, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України і дві публікації апробаційного характеру – тези конференцій. Позитивно відзначимо також практичну апробацію теми дисертанткою шляхом участі у виставці церковного мистецтва «Подих серця – до Творця» в Харківському художньому музеї (м. Харків, 2021) з іконою «Жінки-мироносиці в Гроба Господня» (2021). Отже наукові результати, викладені у дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та відповідають вимогам п.8–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання до дисертаційної роботи.

Даючи загалом позитивну оцінку дисертації, вважаю необхідним висловити наступні зауваження, побажання, питання:

1. Існують незначні огріхи у логічній структурі роботи. Для більш системної подачі матеріалу вартувало, на наш погляд, частину матеріалу з підрозділу 2.1. про розвиток термінології по левкасу в мистецько-історичному контексті викласти у Розділі 1, де авторкою висвітлено подібні думки. Також на початку Розділу 2. авторці вартувало більшу увагу приділити історичній зумовленості жанрової різноманітності левкасного живопису, яку б логічно продовжили підрозділи 2.2. та 2.3 дослідження. Було б доречно пояснити, що авторка мала на увазі, коли обирала таку систему подачі матеріалу у розділі.
2. Просимо авторку тексту дисертації більш детально обґрунтувати суперечливі твердження у тексті. Н. В. Деригуз на с. 50 стверджує щодо творів львівської майстрині І. Солонинки наступне: «Іноді залучення рослинних елементів є лише композиційно-стилістичною складовою, а інколи – несе в собі

додаткові сенси, як, наприклад, біла лілія у творі «Благовіщення» (2023), яка є символом чистоти й непорочності, або традиційний елемент «хрест», який авторка замінює на квіти у творі «Розп'яття» (2019), маючи на меті візуально продемонструвати бажання зменшення болю Христа (хоч зараз авторка й не підтримує таку ідею)». Однак біла лілія у сюжеті Благовіщення віддавна є одним з невід'ємних атрибутів цієї іконографії, а не нововведенням художниці І. Солонинки. На с. 75 авторка вживає вислів «принципи традиційного сакрального формотворення посідають чільне місце...», тому просимо уточнити що саме мається на увазі під словосполученням «традиційне сакральне формотворення».

3. Щодо повноти аналізу фактологічного матеріалу. Варто було б у підрозділі 2.2. детальніше проаналізувати органічний зв'язок техніки левкасу та художньої концепції левкасу у творчості іконописців С. Владики, Л. Яцків, О. Лозинського, О. Кравченко. Викликає здивування відсутність у аналізі цього підрозділу відомих митців І. Демид-Крип'якевич, Т. Думан, Л. Скопа. Крім того, у підрозділі 3.2.1 більшу увагу бажано приділити студіям творів в оригінальній техніці «гесографії» батька і сина Денисенків. У четвертому розділі роботи бракує поглибленого аналізу власне художньої концепції левкасу та воєнних реалій.
4. Нами виявлені певні неточності у тексті. Авторка помилково вказує, на с. 68, що Володимир Гуменний є львівським художником, але життєвий та творчий шлях цього митця пов'язаний з містом Івано-Франківськ, а не містом Львів. На с. 101 художницю Ольгу Кравченко з проектом «По колу» названо Оленою Кравченко. Художника Олександра Куркчі віднесено до Івано-Франківської школи, хоч його творчість пов'язана з косівською мистецькою школою та Хмельниччиною.
5. Вважаємо некоректним використання у тексті наступних словосполучень «глазні щілини» с. 64, «наявність процарапувань» с. 72 навіть узятих у лапки, а також перераховування великої кількості творів митців без аналізу (с. 110, с.114, с.162). Недоліком також вважаємо залучення без детального обґрунтування російськомовних видань виданих після 1991 р.
6. Робота має ряд хиб у оформленні тексту (в уніфікації подачі персоналій, відсутності абзаців у тексті роботи с. 22-29, використання різних варіантів тире, збільшення післяабзацного міжрядкового інтервалу тощо). У тексті трапляються стилістичні огріхи, описки. Вказані недоліки не сприяють адекватному сприйняттю суті роботи.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну, практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Деригуз Наталії Володимирівна на тему «Левкас в образотворчому мистецтві України кінця ХХ – початку ХХІ століття: традиції, синтез, рефлексії воєнного стану» не порушує принципів академічної доброчесності, виконана на доброму науковому рівні та є закінченим науковим дослідженням, а сукупність теоретичних та практичних результатів які розв'язують наукове завдання мають істотне значення для галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Дисертаційна

робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п.6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Здобувачка Деригуз Наталія Володимирівна заслуговує на присудження ступеню доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Офіційний опонент :

професор кафедри дизайну і теорії мистецтв
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, доктор мистецтвознавства,
професор

Ірина ДУНДЯК

підпис	
	ЗАСВІДЧУЮ
	Початок роботи
08	08
	Стор. 01
	2024

